O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Rektor G.Rixsiyeva
____
2021 yil “28” 08

SHARQ MAMLAKATLARIDA XAVFSIZLIK MUAMMOLARI

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300000 – Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta’lim sohasi:	310000 – Ijtimoiy va xulq-atvorga mansub fanlar
Mutaxassislik:	70310802–Xalqaro munosabatlar va jahon siyosati

Toshkent – 2021

2

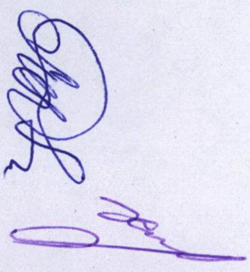

11

Fan/modul kodi SMXM104	O'quv yili 2021-2022	Semestr 2		Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus			Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Sharq mamalakatlarida xavfsizlik muammolari		60	60	120

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarda xavfsizlik tushunchasiga oid qarashlar, Sharq mamlakatlari misolida xavfsizlikni ta'minlash borasidagi yondashuvlar va bu boradagi manfatlar mutanosibliga erishish yuzasidan tanqidiy, tahliliy fikrlarni mustaqil bayon eta olish malakalarini shakllantirishdan iborat.

Fanning vazifasi - Sharq mamlakatlari misolida xavfsizlikka oid nazariy va amaliy siyosiy-huquqiy tahlillar jarayonida ma'lumotlarni yig'ish va ishlab chiqishni, xavfsizlikni ta'minlash mexnaizmlarini to'g'ri amalga oshirish, tahlil natijalari va xulosalardan unumli foydalnishni o'rgatishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Xavfsizlik umumiy nazariyasining metodologik asoslari.

"Xavfsizlik" tushunchasi. Xavfsizlik umumiy nazariyasining mohiyati va mazmuni. Umumiy xavfsizlik nazariyasining qonuniyatlari va tamoyillari. Xavfsizlik va taraqqiyot. Xavfsizlik va urush. Ijtimoiy xavfsizlik. Siyosiy xavfsizlik. Inson xavfsizligi.

2-mavzu. Global va mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashda xalqaro institutlar.

Xalqaro tashkilotlar xalqaro xavfsizlik subyekti sifatida. Xalqaro tashkilot faoliyatining huquqiy asoslari. Xalqaro munosabatlardagi huquqiy muammolar va milliy manfaatlar. BMTning xalqaro munosabatlardagi muvofiqlashtiruvchi roli. Xalqaro va mintaqaviy tashkilotlarning xalqaro munosabatlardagi o'rni va roli.

3-mavzu. Milliy xavfsizlik, uning mohiyati va tuzilishi.

Milliy xavfsizlik asoslari, uning mohiyati va tuzilishi. Milliy xavfsizlik tizimi. Milliy xavfsizlik strategiyasini belgilash, strategik tamoyil asoslari. Milliy xavfsizlik sohasidagi yangi davlat siyosatining mohiyati. Hozirgi kun holatlarini baholash, salbiy tendentsiyalar va uzoq muddatli muammolar, O'zbekiston Respublikasi milliy manfaatlari.

Milliy xavfsizlik va milliy mudofaani ta'minlash prinsiplari. Milliy xavfsizlikning kontseptual asoslari. Milliy xavfsizlik kontseptsiyasi davlatning o'rni va roli to'g'risidagi rasmiy qarashlar tizimi hamda zamonaviy dunyoda uning milliy qadriyatlari, manfaatlari va maqsadlari, tashqi va ichki tahdidlarning oldini olish va ularga qarshi turish vositalari va usullarini belgilaydigan siyosiy hujjat.

4-mavzu. Davlatning siyosiy xavfsizligi va uni ta'minlash muammolari.

Siyosiy xavfsizlikning mohiyati, uning milliy xavfsizlik tizimidagi o'rni va roli. Zamonaviy sharoitda jamiyatning siyosiy xavfsizligini ta'minlash muammolari. Siyosiy xavfsizlikni ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.

5-mavzu. Davlatning iqtisodiy xavfsizligi asoslari, mohiyati va tuzilishi.

Iqtisodiy xavfsizlikning mohiyati va tuzilishi. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash asoslari. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash muammolari. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash yo'llari.

6-mavzu. Davlatning axborot xavfsizligi.

Davlatning axborot xavfsizligi mohiyati, mazmuni va asosiy tushunchalari. Axborot xavfsizligiga tahdidlar va ularning manbalari. Davlatning axborot xavfsizligini ta'minlash tizimi, usullari va vositalari.

7-mavzu. Davlatning harbiy xavfsizligi.

Harbiy xavfsizlik: davlatning milliy xavfsizligini ta'minlash tizimidagi roli va o'rni. Davlatning harbiy xavfsizligini ta'minlashning harbiy-siyosiy asoslari.

8-mavzu. Davlat harbiy xavfsizligini ta'minlashning noharbiy choralari.

Davlat harbiy xavfsizligini ta'minlash manfaatlari yo'lida noharbiy choralarni qo'llashning nazariy asoslari. Davlat harbiy xavfsizligini ta'minlashning huquqiy va siyosiy-diplomatik choralari. Davlat harbiy xavfsizligini ta'minlashninn axborotlashgan va iqtisodiy vositalari.

9-mavzu. Terrorizm davlatning xavfsizligiga tahdid sifatida.

Terrorizmning mohiyati, tarixiy, ijtimoiy-siyosiy va psixologik ildizlari. Terrorizm tinchlikka nisbatan tahdid sifatida. Terrorizmning o'zgarish tendentsiyalari.

10-mavzu. Millatlararo va konfessiyalararo nizolar.

Millatlararo va konfessiyalararo nizolar davlatning havfsizligiga tahdid sifatida. Millatlararo va konfessiyalararo nizolarni hal etish yo'llari.

11-mavzu. Global va mintaqaviy xavfsizlik muammolari.

Xavfsizlik muammolarini aniqlash va tasnifi. Xalqaro xavfsizlik tushunchasi, mohiyati va mazmuni. Global xavfsizlikni ta'minlashning asosiy yondashuvlari. Zamonaviy global muammolar va xalqaro xavfsizlik. Mintaqaviy xavfsizlik muammolari. Mintaqaviy xavfsizlikni

	РСМД, 2019. – 268 с. **Qo'shimcha adabiyotlar** 5. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. – T.: "O'zbekiston", 2017.- 104 b. 6. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: "O'zbekiston", 2016.- 56 b. 7. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: "O'zbekiston", 2017. - 48 b. 8. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017. - 488 b. **Axborot manbalari** 9. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali. 10. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
7.	O'quv dasturi "Sharq mamlakatlari siyosati va xalqaro munosabatlar" kafedrasida ishlab chiqilgan va 2021 - yil "26" 08 dagi "1" –sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan. O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2021 - yil "28" 08 dagi "1" -sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ul:** D.I. Madaminova - TDSHU, Sharq mamlakatlari siyosati va xalqaro munosabatlar kafedrasi mudiri, siyosiy fanlar nomzodi. A.N.Nazarov - TDSHU, Sharq mamlakatlari siyosati va xalqaro munosabatlar kafedrasi katta o'qituvchisi, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori.
9.	**Taqrizchilar:** Jo'rayev S.A. – TDSHU "Sharq mamlakatlari siyosati va xalqaro munosabatlar" kafedrasi professori, s.f.d. Nayimov O.M. – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti dekani, s.f.n., dotsent

	ta'minlashning asosiy yondashuvlari. Zamonaviy mintaqaviy muammolar va xavfsizlik. Global va mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha xalqaro institutlar. Xalqaro munosabatlarning globallashuvi. **12-mavzu. Yaqin va O'rta Sharq mintaqasida xavfsizlik muammolari va istiqbollari.** Mintaqaviy xavfsizlikka tahdidlar va ularning Yaqin va O'rta Sharq davlatlari milliy xavfsizligiga ta'siri. Yaqin va O'rta Sharqda mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash muammolari va istiqbollari. **13-mavzu. Osiyo-Tinch okeani mintaqasida xavfsizlik muammolari va istiqbollari.** Osiyo-Tinch okeani mintaqasida mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash tizimlari. Osiyo-Tinch okeani mintaqasida mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash muammolari va istiqbollari. **14-mavzu. Markaziy Osiyo mintaqasida xavfsizlik muammolari va ularni tadqiq etish masalalari.** Markaziy Osiyoda mintaqaviy xavfsizlikka tahdidlar. Markaziy Osiyoda mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash tizimlari. Markaziy Osiyoda mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash muammolari va istiqbollari. **15-mavzu. Markaziy Osiyo xavfsizlik tizimining shakllanish tendensiyalari va omillari** Markaziy Osiyoda xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha O'zbekiston tashqi siyosati. Markaziy osiyoda xavfsizlikni ta'minlashda Afg'oniston ahamiyati.Markaziy Osiyodagi jarayonlarga Afg'onistonni jalb qilish masalalari .Markaziy Osiyo xavfilik tizimida transport koridorlarining geosiyosiy ahamiyati. Markaziy Osiyo xavfsizlik tizimini o'rganishda yondashuvlar. **III. Amaliy mashg'ulotlari buyicha ko'rsatma va tavsiyalar** Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi: 1. Xavfsizlik umumiy nazariyasining mohiyati va mazmuni. 2. Milliy xavfsizlik asoslari, uning mohiyati va tuzilishi. 3. Milliy xavfsizlik kontseptsiyasi. 4. Siyosiy xavfsizlikning mohiyati, uning milliy xavfsizlik tizimidagi o'rni va roli. 5. Iqtisodiy xavfsizlikning mohiyati va tuzilishi. 6. Davlatning axborot xavfsizligi mohiyati, mazmuni va asosiy tushunchalari. 7. Harbiy xavfsizlik: davlatning milliy xavfsizligini ta'minlash tizimidagi o'rni va roli. 8. Davlat harbiy xavfsizligini ta'minlash manfaatlari yo'lida noharbiy choralarni qo'llashning nazariy asoslari. 9. Terrorizmning mohiyati, tarixiy, ijtimoiy-siyosiy va psixologik ildizlari. 10. Millatlararo va konfessiyalararo nizolar davlatning havfsizligiga

	tahdid sifatida. 11. Global xavfsizlikni ta'minlashning asosiy yondashuvlari. 12. Mintaqaviy xavfsizlikka tahdidlar va ularning Yaqin va O'rta Sharq davlatlari milliy xavfsizligiga ta'siri. 13. Osiyo-Tinch okeani mintaqasida mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash tizimlari. 14. Markaziy Osiyo davlatlari xavfsizligiga tahdid soluvchi ichki va tashqi omillar. 15. Markaziy Osiyo xavfilik tizimida transport koridorlarining geosiyosiy ahamiyati. Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq. **IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar** Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular: 1. Milliy xavfsizlik strategiyasini aniqlashtirish, strategik tamoyillar. 2. Milliy xavfsizlik sohasidagi yangi davlat siyosati mohiyati. 3. "Milliy xavfsizlik" va "milliy manfatlar" tushunchalari. 4. Hozirgi kun holatlarini baholash, salbiy tendensiyalar va uzoq muddatli muammolar. 5. O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosatining ustuvor asoslari. 6. O'zbekiston milliy manfatlari. 7. Milliy xavfsizlikni ta'minlash (milliy mudofa), milliy mudofani ta'minlashning prinsiplari. 8. Harbiy xavfsizlik xavflari. 9. Davlat va jamiyat hayotida milliy xavfsizlikni ta'minlashning strategik maqsadlari. 10. Milliy xavfsizlikka ta'sir etish prinsplari. 11. Monro doktrinasi va Marshall rejasi. 12. BMT tinchlikparvar kuchlarining Yugaslaviya hududidagi operatsiyasi. 13. Kosova inqirozi. 14. MDH hududidagi etnik nizolar . 15. Zamonaviy rivojlangan davrda NATO. 16. Milliy xavfsizlik konsepsiyasi va strategiyasi (Rossiya, AQSh, YeI, XXR, Hindiston) 17. Geosiyosiy manfaatlar va hududiy xavfsizlik 18. Hududiy muammolarni hal etishda informatsion tizimning roli. 19. Ichki konfliktning kelib chiqish sabablari. 20. Zamonaviy etnik konfliktlar.

	Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	**V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetentsiyalari** Talaba bilishi kerak: • Xavfsizlik umumiy nazariyasining mohiyati va mazmuni, umumiy xavfsizlik nazariyasining qonuniyatlari va tamoyillari, ijtimoiy xavfsizlik, siyosiy xavfsizlik, shaxs xavfsizligini ta'minlash usullari haqida ***tasavvur va bilimga ega bo'lishi***; • talaba xalqaro xavfsizlikni ta'minlash mexnaizmlarini to'g'ri amalga oshirishi, amaliy siyosiy tahlilga asoslangan turli ko'rinishda masalalarni ko'rsatib to'g'ri qamrab olishi, tahlil natijalari, shuningdek, xulosa va tavsiyalar haqidagi bilim ***ko'nikmalariga ega bo'lishi;*** • talaba xalqaro xavfsizlik muhiti asosiy xususiyatlarining dinamikasini kuzatib borish va ularning O'zbekiston Respublikasi milliy xavfsizligiga ta'sirini tushunish, hozirgi bosqichda O'zbekistonning milliy xavfsizligi holati, ayniqsa uning geosiyosiy mavqei; milliy yondashuv tamoyillari va xususiyatlari hamda xalqaro xavfsizlikni ta'minlash muammolarini mustaqil bayon etish ***malakasiga ega bo'lishi kerak.***
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Муҳаммадсидиков М.М. Замонавий халқаро муносабатларнинг минтақавий жиҳатлари (укув кулланма). – Т.: 2013. 2. Муҳаммадсидиқов М.М. Хорижий Шарқ ва Ғарб мамлакатларида ижтимоий-сиёсий жараёнлар. (укув кулланма – Т.: 2013. 3. Каримова Н.Э. Международные отношения стран Востока (учебное пособие). –Т., 2017. 4. Махмутов Т.А., Р.Ш. Мамедов, О.А. Пылова. Армии и безопасность на Ближнем Востоке и в Северной Африке. – М.: